

LBRIS

We know
books

CONSTANTINE CAVARNOS

Viața ce va să fie după învățătura ortodoxă

Traducere din limba engleză de
Prof. Paul Bălan

Editura EVANGHELISMOS
București, 2021

Cuprins

Cuvânt-înainte	9
Prefață.....	19
I. Viața ce va să fie după învățătura ortodoxă.....	21
II. Iisus Hristos despre suflet	97
III. Sufletul în concepția Părinților Bisericii.....	100
IV. Supraviețuirea sufletului după moarte cu citate din Sfinta Scriptură.....	106
V. Părinții Bisericii despre nemurirea sufletului.....	117
VI. Nemurirea sufletului în imnografia ortodoxă	132
VII. Sfânta Scriptură despre învierea morților și Cea de-a Doua Venire a Domnului nostru Iisus Hristos...	134
Bibliografie	144
Despre autor	147
La editura noastră au apărut... ..	150

LIBRIS

We know

atât de întunecate, din punct de vedere duhovnicesc. În acești doi oameni află acea lumină care strălucește în întuneric și o viziune de adevărată cercetare ancorată în lumina Părinților Bisericii, precum și o cunoaștere lăuntrică a Domnului nostru Iisus Hristos.

Dr. Cavarnos ne-a oferit un bogat material patristic și scripturistic, pe care nu l-am aflat în ediția în limba greacă a acestei cărți. Suntem deosebit de bucuroși să adăugăm acest material care lărgeste în mod elocvent cadrul de cercetare asupra unor teme diferite discutate în lucrare.

Pentru orice fel de neclarități apărute în această ediție, ne asumăm întreaga responsabilitate, asigurându-l pe cititor că ele nu reprezintă vreo greșală de autor, întrucât minunata sa lucrare i se va descoperi de îndată cititorului. Așadar, îi cerem scuze cititorului pentru propriile noastre lipsuri, precum și autorului lucrării.

Arhim. Hrisostom

Prefață

Ocazia ce mi s-a oferit pentru a scrie lucrarea de față a fost invitația primită din partea Frăției clericale *Sfântul Andrei* din Noua Anglie, spre a conferența despre subiectul legat de viața de după moarte. Dând curs acestei invitații, am scris un studiu intitulat *Viața ce va să fie după în-vățătura ortodoxă*. Am prezentat acest studiu numeroșilor membri ai Frăției pe data de 28 ianuarie 1982, la reședința eparhială din Boston în prezența fostului episcop de Boston, P.S. Antim. Interesul viu al celor prezenți față de subiectul prezentat, precum și dorința acestora de a-mi publica studiul respectiv m-au îndemnat să revin la textul conferinței, să-l îmbogățesc și să-i îmbunătățesc stilul. Și așa, cu aceste adăugiri finale, este publicat drept cel dintâi capitol al acestei cărți.

În timp ce lucram la aceste adăugiri, mi-a încolțit gândul că ar fi bine să includ, drept completare și confirmări suplimentare la tot ceea ce prezentasem în

conferința mea cu privire la viața ce va să fie, capitole separate cuprinzând texte legate de acest subiect din Sfânta Scriptură, din scrierile de Dumnezeu purtătorilor Părinți, precum și din cele ale dascălilor și iconografilor Bisericii Ortodoxe.

Le datorez o caldă recunoștință membrilor Frăției clericale *Sfântul Andrei* pentru onoarea ce mi-au făcut-o prin invitația de a mă adresa lor, pentru cordiala primire a conferinței mele și pentru faptul că m-au impulsionat să public acest material. În mod special, trebuie să-i mulțumesc președintelui frăției, pr. George K. Papadimitriu, pentru deosebitul interes acordat studiului *Viața ce va să fie după învățătura ortodoxă* și pentru permanentul său îndemn de a-l pregăti spre publicare.

Viața ce va să fie după învățătura ortodoxă

Subiectul legat de viața de după moarte este pentru orice om cugetător cel mai de seamă dintre toate. Însă, în epoca modernă, odată cu secularizarea religiei și marginalizată la viața cotidiană, subiectul a fost eliminat din centrul de interes. Totuși, în chip surprinzător, în ultimii câțiva ani s-a observat o renaștere a curiozității față de viața de dincolo de moarte, mai ales în rândul oamenilor de știință și, mai ales, al medicilor. I-aș putea da drept pildă pe medicii Elisabeth Kubler-Ross și Raymond Moody.

Kubler-Ross a ținut conferințe pe această temă care au făcut-o cunoscută pe plan internațional. Dintre conferințele ei, una este intitulată *Moartea nu există*¹.

¹ „Coevolution Quarterly” (Sansalito, Calif.), n. 14 (1977), pp. 100-107.

Moody a scris două cărți legate de tema vieții de după moarte: *Viața de după viață* și *Cugetări despre viața de după viață*. Cea dintâi a fost publicată în 1975, iar cea de-a doua în 1977². Au fost tipărite de mai multe ori și s-au vândut în milioane de exemplare.

O reaprindere a interesului în ceea ce privește viața de după moarte poate fi observată și în rândul creștinilor ortodocși. De pildă, cartea *Un mare semn* scrisă de fericitul Fotios Kontoglou, tipărită pentru prima oară în 1962, se ocupă în special de tema vieții ce va să fie. Se remarcă prin faptul că se bucură de cea mai mare apreciere dintre toate cărțile sale. Un alt scriitor ortodox, ieromonahul Serafim (Rose), convertit la Ortodoxie, a scris o carte intitulată *Sufletul după moarte*³. În această

² Amândouă au fost publicate la New York.

³ Părintele Serafim a fost călugăr în obștea Mănăstirii *Sfântul Gherman* din Alaska pe care el a ajutat-o la întemeiere. A adormit în Domnul pe 2 septembrie 1982 (trupul său, care s-a aflat neîmbălsămat la o temperatură de aproape 100°F n-a prezentat nici o urmă de descompunere în timpul celor câteva zile de dinaintea înmormântării, un semn tradițional al sfințeniei în Biserica Ortodoxă – nota trad.). El este autorul altor lucrări teologice notabile.

lucrare, tipărită în 1980, este explicată învățătura ortodoxă tradițională despre tema în discuție și, având drept temelie această învățătură, sunt interpretate trăirile *de după moarte* și *sufletul aflat în afara trupului*.

Interesul oferit celor ce lucrează în domeniul medicinei se naște, mai presus de orice, din faptul că progresul realizat în tehnologia medicală în ultimii ani le-a conferit medicilor capacitatea de a-i readuce la viață pe cei care fuseseră declarați morți și au fost, în conformitate cu criteriile științei, socotiți a fi morți, fie timp de câteva secunde⁴ sau chiar pentru câteva ore⁵. Ei au fost *morți din punct de vedere clinic* așa cum se spune în limbaj medical. Omul este *clinic mort* atunci când respirația și inima s-au oprit pentru o perioadă mare de timp, când tensiunea arterială a

⁴ De pildă, Raymond Moody, în cartea sa *Viața de după viață*, observă faptul că numeroase situații de moarte clinică studiate de el au durat în medie cam 20 de minute (pp. 29, 146-147).

⁵ De pildă, Elisabeth Kübler-Ross, în lucrarea sa mai înainte amintită, pomeneste de o situație de trei ore și jumătate (p. 103).

LIBRIS

We know
books

scăzut până la punctul zero înregistrată de tensiometre, temperatura corporală a început să scadă, pupilele ochilor s-au dilatat etc. Aceasta este definiția clinică – tradusă prin propoziția „Iată semnele morții”.

Această definiție „este folosită de veacuri, atât de către medici, cât și de către mireni”⁶. Metodele prin care, în anumite cazuri, medicina îi readuce la viață pe cei morți din punct de vedere clinic sunt injectarea de adrenalină în inimă, folosirea aparatelor care fac ca inima să funcționeze, folosirea plămânilor sau inimilor mecanice și alte mijloace de acest fel⁷. Un alt motiv important care a stârnit interesul față de viața de dincolo de moarte în rândul medicilor este și schimbarea petrecută în mentalitatea lor. Până de curând, se socotea a fi un lucru nepotrivit ca un medic să acorde atenție publică acestei teme, să conferențieze asupra ei sau să scrie despre ea.

⁶ Raymond Moody, *Viața de după viață*, p. 147, v. Elisabeth Kübler-Ross, supra, p. 103.

⁷ *Ibid.*, p. 145.

Cei care nu se conformau acestei mentalități se aflau în pericol de a-și pierde respectul în rândul colegilor lor. Astăzi, acest pericol a dispărut aproape cu totul. Tot ceea ce trebuie să facă un medic este să aibă multă precauție, formulându-și părerile cu obiectivitate și, în general, într-o manieră științifică.

Interesul religios față de tema vieții de după moarte a fost stârnit, pe de altă parte, de către publicațiile și conferințele oamenilor de știință precum cei mai înaintea pomeniți, și, pe de altă parte, de către evenimentele suprafirești din vremurile noastre, precum cele relatate de către Kontoglou în cartea sa *Un mare semn*. În opera sa, pururea pomenitul Photios oferă descrieri amănunțite ale numeroaselor apariții ale Sfinților Mucenici Rafael, Nicolae și Irina, care au murit în urmă cu 500 de ani la Thermi, pe Insula Lesbos. Aceste nenumărate apariții uimitoare ale duhurilor celor ce au murit – într-adevăr Sfinți – pot fi explicate ca fiind o limpede manifestare a harului dumnezeiesc.

Văzând nemaiîntâlnita necredință a omului în viața de dincolo de mormânt, Dumnezeu fiind milostiv și iubitor de oameni a vrut să-l aducă pe om, cu ajutorul acestor numeroase revelații, la credința în viața veșnică întru Hristos.

Această explicație este în acord cu cele afirmate de Sfântul Apostol Pavel: „Iar unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul; pentru ca, precum a împărățit păcatul prin moarte, așa și harul să împărătească prin dreptate, spre viața veșnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru” (*Rom. 5: 20-21*)⁸. Prin astfel de întâmplări suprafirești, oamenii sunt aduși de la necredință la credință. Deoarece, așa cum spune Sfântul Grigorie Teologul, „minunile sunt pentru cei necredincioși”, pentru ca aceștia să poată crede.

Întrucât scopul prelegerii mele este acela de a oferi o imagine generală cu privire la învățătura Bisericii Ortodoxe despre tema vieții de după moarte, nu mă voi ocupa de concluziile medicilor

contemporani, care au făcut investigații specifice cu privire la aceleași lucruri. Voi arăta doar că investigațiile lor nu sunt decât o confirmare a învățăturii ortodoxe cu privire la următoarele puncte: 1) faptul că moartea nu înseamnă o anihilare a persoanei umane, întrucât, pe lângă omul văzut, trupul, există omul nevăzut, sufletul, care continuă să existe dincolo de moarte; 2) faptul că sufletul, despărțit de trup, își păstrează conștiința de sine și nu cade într-o stare de somn sau inconștiență; 3) faptul că sufletul, despărțit de trup și aflat în afara lui, continuă să cugete și, de fapt, e limpede – să aibă simțăminte, precum teama și seninătatea, tristețea și bucuria etc.; 4) faptul că după moarte sufletul își păstrează memoria intactă, amintindu-și toate faptele sale, toate gândurile, toate cuvintele pe care le-a rostit etc., din anii copilăriei și mai departe; 5) faptul că sufletul are simțuri care corespund simțurilor trupești ale vederii și auzului, așa încât, chiar și despărțit de trup, el poate vedea și auzi.

⁸ *Romani 5: 20-21, v. Fapte 2: 17-18.*